

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/07/varga-emese-tortnelmi-jatekfilmek-a-tortenelemtanitasban-04-02-07/>

Varga Emese

Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

A szerző a történelmi témájú játékfilmek audiovizuális szemléltetőeszközként való hasznosításáról ír. Bemutatja, hogy a film nagyon jó szemléltető tanítási segédeszköz. A szerző számba veszi a dokumentumfilmek és játékfilmek hasonló és eltérő vonásait, az oktatás során használható történelmi tárgyú játékfilmeket, valamint azokat a filmeket, amelyeket az új történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek kerettanterv kapcsolódási pontként javasol. Bemutatja egy tankönyvi lecke és egy játékfilm jeleneteinek összefüggését és kapcsolatát, valamint adatlapokat közöl a történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek kerettanterv által javasolt filmekhez.

A napjainkban egyre sokasodó játékfilmeket, mint audiovizuális szemléltető eszközöket a történelemtanítás során sikeresen és eredményesen lehet felhasználni, már a szakdolgozatom megírása előtt megfogalmazódott bennem. Kifejezetten szerencsés, hogy a *történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek kerettanterv*¹, a kapcsolódási pontok között említ több történelmi témájú játékfilmet is. Az audiovizuális szemléltetés az általános iskola felső tagozatában köztudottan segíti a történelemtanítást, és könnyebben elképzelhetőek lesznek a történelmi események. Természetesen fontos megkülönböztetni az oktatófilmeket és dokumentumfilmeket a játékfilmekről, hiszen a játékfilmek sokszor tartalmaznak történelmileg hiteltelen, de a film dramaturgiájához vagy megvalósításához elengedhetetlen elemeket. A történelemtanárok kritikai érzéke és felkészültsége azonban segít az ilyen filmszerű fordulatok felismerésében.

A film mint eszköz

Párizsban a Lumière testvérek 1895. december 28-án vetítették első filmfelvételeiket, és már 1896. május 10-én hazánkban is részese lehetett a nagyközönség az élménynek. Sziklai Arnold és Zsigmond vezetésével 1896 júniusában az Andrássy út 41. szám alatt Ikonográf néven megnyílt az első magyar mozgóképszínház, ahol francia gépen Lumière-éktől vásárolt filmeket vetítettek vászonra. Az első magyar filmszínház látogatottsága elmaradt az elvárttól, hamarosan be is zárt. Ám a film terjedésével 1911-re már 100 mozi működött Budapesten. Az első hangosfilmet 1929. szeptember 30-án mutatták be, Az éneklő bolond címmel. 1930-ra már nem csak Budapesten, de vidéken is elterjedt a hangosfilm. Az első nagy sikert aratott magyar hangosfilm köztudottan a *Hyppolit, a lakáj* volt. Molière *Úrhatnám polgár* című drámájának modernizált változata osztatlan sikert aratott a magyar

nézőközönségnél, ennek a filmnek sikere azután meghatározta a magyar mozgóképkultúrát és játékfilmfogyasztást hazánkban.²

A film önmagában nem csak szemléltető, de oktató jellegű is lehet, gondoljunk csak arra a társadalmi célú hirdetésre³, amely 1973-ban az irányítószám használatára tanította meg a postai úton levelezni vágyókat. Társadalmi célú hirdetések ma is közvetít a televízió. A videó megosztó portálokon napjainkban is elérhetőek olyan nem kifejezetten oktató jelleggel készült, sokszor az igényes megmunkálást teljesen nélkülöző, de használható filmek, amelyek a különböző hétköznapi tevékenységek során segíthetnek. Ezek között megtalálható a madáretető készítés fortélyaitól⁴ kezdve a kerékcseré⁵ bemutatásáig számos film.

A történelemtanítás során az audiovizuális eszközök a történelmi ismeretek feldolgozását szolgálják. A tanulási folyamat során a tanulók gyakrabban találkoznak csak vizuális, azaz képi szemléltető eszközökkel, hiszen a tankönyvszerkesztők, írók nagyon jó minőségű képekkel illusztrálják a tananyagot. Csupán auditív dokumentumok használatára ritkábban, csak bizonyos korok (főleg a XX. század) esetében van lehetőség (1956-os rádiófelvételek, Hitler beszédei stb.).

Itt meg kell említenem egy alternatív auditív szemléltető eszközt, amelyet érdekességként lehet használni a tanórákon: a Bálga⁶ nevű magyar zenekar történelmi tárgyú számaint, mint például a *Ló Rider*, *Királyok a házban*, vagy a *Magyarország a II. világháborúban* című számaikat történelemórán feladatként is lehet alkalmazni.⁷ A ritmus és a dallam sokat segít a memorizálásban, természetesen ezek a dalok is magyarázatot és kritikai megjegyzéseket igényelnek a pedagógustól.

Az auditív, vizuális és audiovizuális eszközök egyik fő jellemzője a dokumentumszerűség, a hitelesség, amely közelebb hozza a múltat. A szemléltetés szempontjából fontos, hogy mobilan felhasználható eszközökről van szó, amelyek sokszorosíthatóak, alakíthatóak, lassíthatóak, gyorsíthatóak, tetszés szerint lehet elindítani, leállítani, vagy ismételni a szemléltetéshez beállított részleteket. Továbbá ezeknél az eszközöknél lehetőségünk van arra, hogy a diák önállóan és egyedül, közvetlenül is dolgozhasson az ismeretanyaggal, ezzel szemben egy forrás példány korlátozottan elérhető.⁸

Az emlékezetünkben tartósan megmaradó információk legnagyobb részét úgy szereztük meg, hogy egyszerre láttuk és hallottuk. Még több információ sajátítható el – és marad tartósan emlékezetünkben – ha a látás és hallás mellett cselekszünk is.

A filmes szemléltetés segít a korhű képzetek kialakításában, a már említett összetett történelmi gondolkodás finomhangolására kifejezetten alkalmas egy-egy jól megválasztott filmrészlet bemutatása, ahol nem csak az adott történelmi eseményt szemléltetik, hanem a történelmi környezetet is. A történelmi eseményt könnyebben felfoghatónak érzi a tanuló. Az audiovizuális szemléltetés határozottan megkönnyíti a történelemoktatást. Néhány pozitív érv a filmek használatáról: ösztönzi a tanulókat, realiztikus, valamint az értelmezést nem befolyásolja a tanulók olvasási készsége.⁹

A filmeket különböző műfaji kategóriába lehet sorolni. A történelemtanítás során találkozhatunk a dokumentumfilm, az animációs film és a játékfilm fogalmával, valamint különböző televíziós műfajokkal, mint a hírműsor és a magazin.

A dokumentumfilm kategóriájába tartoznak az ismeretterjesztő és oktató filmek, valamint a portréfilm, riportfilm, interjúfilm is.¹⁰ A dokumentumfilm esetében sem mindegy, hogy filmdokumentumként, vagy dokumentumfilmként említjük meg. Filmdokumentum csak az 1895 utáni időszakból maradt meg az utókornak, de dokumentumfilmet forgathattak az 1895 előtt történt eseményekről és következményeiről is. Az ismeretterjesztő film széles közönség számára készített alkotás, amely egy-egy témát jár körbe. Napjainkban a háztartásokban is elérhető számos ismeretterjesztő televíziós csatorna. Példaként említem a National Geographic¹¹ csatornacsaládot, amely egyedülálló képi világával szinte minden tudományterületet fogyaszthatóvá varázsol a nagyközönség számára. Interjúfilm, riportfilm, portréfilm – ezekben a filmekben a főszereplő, az alany a lényeg, személyén, tapasztalatain, elbeszélésén keresztül ismerhetjük meg a tárgyalta korszakot, vagy történelmi eseményt.

A XXI. század történelmének és napjaink eseményeinek bemutatására szolgálnak a televíziós hírműsorok, vagy magazinműsorok, politikai közvetítések. Érdekes felhívni a figyelmet a kereskedelmi és közszolgálati csatorna hírműsorai közötti különbségre, valamint a csatornák által készített magazinokra, például az RTL Klub XXI. század¹² című műsorára, vagy a Magyar Televízió Múlt-kor¹³ című műsorára.¹⁴

Történelmi események szemléltetése során használhatunk játékfilmeket is. A játékfilmek célja a szórakoztatás. A történelmi tárgyú játékfilmek jelenetei színesebben és érzelmdúsabban világítanak rá egy-egy eseményre, mint a dokumentumfilmek. A játékfilmek esetében természetesen előfordul, hogy nyelvezete, képi világa, esetleg eszközhasználata nem minden ponton hiteles, de a filmnek sem minden esetben az eredetiség feltárása a célja, hiszen erre alkalmasabb a dokumentumfilm. A játékfilmek sokkal inkább fejlesztik a képzelőerőt, valamint érzelmi töltetet biztosítanak egy-egy történelmi eseményhez.

A filmet, mint eszközt, önmagában, magyarázat és párbeszéd nélkül céltalan lenne használni, fontos, hogy tanári magyarázat előzze meg, vagy kövesse a bemutatott képeket. Érdekes elmondani a tanulókkal saját véleményüket, észrevételeiket, érzéseiket egy-egy bemutatott film, filmrészlettel kapcsolatban, hiszen sok esetben olyan szempontot hozhatnak a szemléltető anyag feldolgozáshoz, amire a tanár sem gondolt.

Dokumentumfilm és játékfilm

A dokumentumfilm és a játékfilm közötti különbséget meghatározni egyszerűnek tűnő feladat lehet, de mégsem az. Nagyon sok esetben a játékfilmkészítés a dokumentumfilm-gyártásból táplálkozott. A két műfaj eszköztárában és képi világában is közel állt egymáshoz. Azonban a számítógépes grafikai technikák filmművészetbe gyűrűzésével a két műfaj egyelőre élesen eltávolodott egymástól. Egy dokumentumfilm a valóságról szól, az életben is látott, tapasztalt dolgokról, megtörtént eseményekről, képi világa is megegyezik a szem által felfogható, érzékelhető külvilággal. Ezzel szemben a mai játékfilmek, mozifilmek digitálisan

színezett, számítógépes grafikával készített filmek, több film lényege már nem is a történet maga, vagy az ábrázolt környezet és elképzelt valóság, hanem csak a vizuális hatáskeltés. A dokumentumfilmet úgy lehetne meghatározni, hogy „legközvetlenebbül érinti az elbeszélés és annak gyakorlati következményei közti viszonyt.”¹⁵ Ez persze nem jelenti azt, hogy ne létezhetnének ál-dokumentumfilmek, hiszen a valóság torzítására a dokumentumfilmes eszközök is alkalmasak, gondoljunk csak a propaganda filmekre, amelyek nem minden esetben fedik a valóságot.

A játékfilmek titka a hatáskeltés, a cél az, hogy a film hasson az érzelmeinkre. Az „igaz történetek” alapján megírt forgatókönyvekben is felfedezhetőek azonban olyan túlzó érzelmi szálak, amelyektől a néző a történetet még érdekesebbnek találja. Az amerikai filmstúdiók forgalmazásában moziba kerülő különböző műfajú filmek mind hatással vannak érzelmeinkre – gondolok itt azokra a kasszasikerekre, amelyek valóban tömegeket mozgatnak meg, és világszerte nézők milliói lesznek kíváncsiak a történetre. Gondoljunk csak az 1997-ben bemutatott James Cameron által rendezett *Titanic* című romantikus drámára, amely valóban az 1912 tavaszán útjára indult gigantikus méretű óceánjáró hajó katasztrófáját mutatja be. Vajon ez a valós történelmi eseményt bemutató film akkor is minden idők legnagyobb nézőszámát vonzotta volna a mozikba, ha csak a hajó süllyedésének folyamatát mutatja be, és semmit sem tudunk meg Jack (Leonardo DiCaprio), a hajójegyét szerencsejátékon megnyert szegény sorsú fiú, és Rose (Kate Winslet), a jó családból származó, de anyagi okokból érdekházasságba kényszerülő előkelő nő szerelmi viszonyáról? Biztosan nem.

Azt is nagy biztonsággal állítható, hogy James Cameron *Titanic* című filmjét sokkal többen látták, mint a *Titanic* katasztrófájáról készült összes dokumentumfilmet.

Történelmi tárgyú játékfilmek

A történelmi tárgyú játékfilmek történelmi eseményt dolgoznak fel, vagy olyan életrajzi filmek, valamely történelmi személy, személyek életét mutatják be.

A kerettanterv tematikai egységekhez javasol történelmi tárgyú játékfilmeket, amelyek egészében vagy jeleneteiben kapcsolódhatnak egy-egy leckéhez vagy a megismerésre váró témakörhöz. Ezekhez a filmekhez adatlapokat készítettem, amelyek tartalmazzák a film alkotójának nevét, a film hosszát, bemutatásának évét, a főbb szereplők neveit és egy pár mondatos, rövid leírást¹⁶.

A játékfilmek hatásukat akkor érik el, ha a néző – jelen esetben a tanuló – bele tudja élni magát a film által bemutatott történetbe. Ezért a történelmi tárgyú játékfilmeknek meg kell felelniük bizonyos kritériumoknak, azt a hatást kell kelteniük, hogy amit bemutatnak, az teljes mértékben igaz. Ez a hatáskeltés audiovizuális szemléltető eszközünknek egyszerre előnye és hátránya is. Hiszen a játékfilmek használatával a történelmi gondolkodás fejlesztését szeretnénk elérni. A hitelesség látszatát is teljesen nélkülöző történelmi témájú játékfilmek komolytalanok és szemléltetés szempontjából nem használhatók, vagy olyan egyéb tartalmi elemmel

kell rendelkezniük, amitől tanórán felhasználható lesz az alkotás. Példaként említeném Herendi Gábor *Magyar vándor* című filmvígjátékát, mert bár a film hazánkhoz kötődő történelmi eseményeket is bemutat, de teljes mértékben nélkülözi a történelmi és a korhűséget.

Egészen másról van szó, amikor az alkotók pontatlanságából fakadóan az ábrázolt jelenetekben anakronisztikus elemek tűnnek fel, mint például Koltay Gábor millecentenáriumi mozijában a *Honfoglalás* című filmben. Honfoglaló őseink bizony nem zománcozott üstben készítették el ételeiket. De talán nem is kell a bemutatott tárgyakra, eszközökre gondolnunk, mert a történelmi tárgyú filmek esetében az első ilyen buktató a nyelv használata. Ebből a szempontból pedig szinte mindegy, hogy magyar, vagy külföldi alkotásról van szó. A szinkronizált külföldi filmek az eredeti nyelv hangzását vesztik el, a hazánkat érintő történelmi események ábrázolása pedig a nyelvezetet, a szóhasználatot nem adja vissza hitelesen a nézőknek folyamatosan változó nyelvünk miatt. A szabadban forgatott filmek a természeti átalakulásokból kifolyólag alkothatnak valószerűtlennek tűnő képeket, a belső terekben forgatott alkotások megtekintésénél a technika, az építészet fejlődése, az anyagok felhasználásának változása okozhat hitelességi problémát.

Mint ahogy fentebb is említettem, a történelmi tárgyú játékfilmeknek a valószerűség hatását kell kelteni, hogy a néző higgyen a szemének. Ezeknek az alkotásoknak nem feladata a teljes történelmi rekonstrukció. A háborús filmekben nem halhatnak meg a statiszták csupán a történelmi hűség kedvéért.¹⁷

A történelmi játékfilmeket is több kategóriába lehet sorolni. Osztályozhatjuk történelmi korszakokként, tipikusan ilyen filmek az ókori világot bemutató filmek, például: Wolfgang Petersen: *Trója*, Zack Snyder: *300*, Ridley Scott: *Gladiátor*, Michael Apted: *Róma*. Vagy a történelmi személyek életét és a hozzájuk kapcsolódó eseményeket feldolgozó filmek, például: Oliver Stone: *Nagy Sándor*, Franco Zeffirelli: *Jézus élete*, Luc Besson: *Jeanne d'Arc*, Eric Till: *Luther*, Andrzej Wajda: *Danton*, Bereményi Géza: *A Hídember*, Steven Spielberg: *Lincoln*, Ernst Marischka: *Sissi*, Phyllida Lloyd: *A Vaszly*, Stephen Frears: *A királynő*.

Egy másik kategóriát jelentenek a bizonyos történelmi eseményeket bemutató filmek, például: Koltay Gábor: *Honfoglalás*, Mel Gibson: *A rettenthetetlen*, Ridley Scott: *A Paradicsom meghódítása*, Várkonyi Zoltán: *Egri csillagok*, James Cameron: *Titanic*, Matúz Gábor: *A legbátrabb város*, Koltay Gábor: *Velünk élő Trianon*, Chaplin: *Modern idők*, Goda Krisztina: *Szabadság, szerelem*.

A történelmi témájú filmek legnagyobb kategóriáját alkotják az úgynevezett háborús filmek. Például Delbert Mann: *Nyugaton a helyzet változatlan*, Andrzej Wajda: *Katyń*, Michael Bay: *Pearl Harbor – Égi háború*, Joseph Vilsmaier: *Sztálingrád*, Andrzej Wajda: *Csatorna*, Ken Annakin: *A leghosszabb nap*, Ken Annakin: *A halál ötven órája*, Steven Spielberg: *Ryan közlegény megmentése*, Dror Zahavi: *Légihíd – Csak az ég volt szabad*, Andrzej Wajda: *Hamu és gyémánt*, Jean-Jacques Annaud: *Ellenség a kapuknál*, Randall Wallace: *Katonák voltunk*, Barry Levinson: *Jó reggelt, Vietnam!*

Külön kategóriába sorolhatók a holokauszt témáját feldolgozó filmek. Például: Tim Blake Nelson: *A szürke zóna*, Mark Herman: *Csíkos pizsamás fiú*, John Blair:

Anna Frank emlékezete, Roman Polanski: *Zongorista*, Roberto Benigni: *Az élet szép*, Steven Spielberg: *Schindler listája*, Fábri Zoltán: *Ötödik pecsét*, Kovács András: *Ideiglenes paradicsom*, Jeles András: *Senkiföldje*, Bacsó Péter: *Hány az óra, Vekker úr?*, Szabó István: *A napfény íze*, Koltai Lajos: *Sorstalanság*. Ezek a kategóriák nem kizárólagosak és sokszor nehéz egyértelműen eldöntetni egy filmről, hogy melyikbe sorolható be. A felhasználó történelemtanárok számára jelenthet segítséget osztályozásuk.

A játékfilmek akkor érik el hatásukat, ha beépülnek a tanuló előzetes ismereteinek rendszerébe. Mivel a tanulók történelmi gondolkodása éppen kialakulóban van, ezért ezek a szemléltető filmek – helyes és megfelelő vita, feldolgozás következtében – szélesítik látásmódjukat. A dokumentumfilmeknél a játékfilmek érzelmi töltete általában nagyobb, mert a tanulók a magánélet szférájában, egyéni vagy családi sorsokon, konfliktusokon keresztül érthetnek meg évszázadokkal ezelőtti történéseket, politikai döntések következményét, vagy nagyobb társadalmi összefüggéseket. Elkerülve azt a veszélyt, hogy az egyéni, vagy családi sorsok adott történelmi korszakban ne legyenek általánosíthatóak és megegyeztethetőek, fontos, hogy a filmalkotók megteremtsék az egyedi és az általános harmóniáját. Az alkotás ne tartalmazzon olyan elemeket, amelyeknek nincsen semmilyen történelmi relevanciája.¹⁸

A történelmi játékfilmeknek nem a 10-14 éves korosztály az elsődleges közönsége, sokkal szélesebb fogyasztóréteget céloznak meg. Sok esetben monumentális alkotások, nem csak az újkori filmek egyedülálló technikai megoldásaira, vizuális effektjeire és elkészítésük költségvetésére nézve, hanem hosszúságuk szempontjából is. A kerettanterv által javasolt filmek között is csupán hét olyan film van, amelynek hossza nem haladja meg a 120 percet.

A filmek használata

„A játékfilmek használhatóságáról megoszlik a szakemberek véleménye. Van, aki elzárkózik tőle azzal az indokkal, hogy az ilyen művek 90%-a csak fikció, kizárólag a szórakoztatást szolgálják, jobb esetben esztétikai élményt nyújtanak, de a történelemtanításhoz használhatatlan, mert ha órán vetítjük, akkor ez a műfaj a tanulók tudatában összemoshatja a tananyagot a filmbéli kalandokkal.”¹⁹

Szemléltetésre használandó játékfilm nem lehet helyettesítője egy tanórának, csak kiegészítő eszköze, még abban az esetben is, ha a tanórán teljes hosszában szeretnénk levetíteni – ez majdnem minden esetben lehetetlen, hiszen a történelmi játékfilmek hossza meghaladja a 45 percet –, szükséges a film felvezetése, a tananyagba helyezése, tartalmának ismertetése.

A film bemutatása előtt folytasson a tanár párbeszédet az osztállyal, tűzzön ki megfigyelési szempontokat, adjon az észlelésen kívül egyéb feladatot. A dokumentumfilmeket forráselemzésre is lehet használni, a játékfilmek részletei pedig fejlesztik a kritikai érzéket is. A vetített anyagok – legyen az dokumentumfilm, játékfilm, vagy animációs film – többféle adathordozón fellelhetőek, számos fórumon

hozzáférhetőek. Legkönnyebb az online elérhetőségek megkeresése, az MTV honlapján és több videó megosztó portálon is meg lehet találni a filmeket.

Az audiovizuális szemléltetőeszközök használatához természetesen elengedhetetlenek bizonyos technikai feltételek. Szükséges televízió, videomagnó, projektor, asztali számítógép, vagy laptop, internet kapcsolat. Egyre több iskolában használnak interaktív táblát. Ezekkel az eszközökkel valósulhat meg az audiovizuális szemléltetés. Az eszközök hiányában a történelemtanár nem tud élni az audiovizuális szemléltetés eszközével. Fontos továbbá, hogy a történelemtanár rendelkezzen bizonyos technikai kompetenciákkal, hogy a fenti eszközöket gördülékenyen tudja használni.

Játékfilmrészlet a tanórán

A kerettanterv természetesen csak ajánlja az említett filmeket, a történelemtanár választhat közülük. A tanár dönti el azt is, hogy a tananyag mely részénél lehet használni az audiovizuális szemléltetést. Példaként hozható a nyolcadikos tananyagból az őszi- és téli forradalom, amely a *Magyarország a két világháború között* című tematikai egység egyik leckéje. A kerettanterv által meghatározott leckéhez tartozó nevelési-fejlesztési cél: *„A tanuló azonosítja a nemzeti önvédelem és az önfeladás közötti különbséget, felismeri a politikai kalandorság jellemzőit és következményeit. (...) Az ismeretek, információk, érvek, ellenérvek egymással szembe- és egymás mellé állításával önálló véleményt alkot az adott korszakról. Ezek alapján a korszak és szereplői tevékenységét kiegyensúlyozottan értékeli, elismerve azok eredményeit, de nem elhallgatva bűneit sem. Fogalmak: őszi- és téli forradalom, tanácsköztársaság, vörösteror, fehérterror. Tartalmi kulcsfogalmak: Társadalom, társadalmi csoport, identitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, életmód, város, nemzet, nemzetiség. Személyek: Károlyi Mihály Évszámok: 1918. október vége (az őszi- és téli forradalom)”²⁰*

A Mozaik Kiadó²¹ 8. osztályos tankönyvének Az őszi- és téli forradalom című leckéjét és A „vörös gróf” és a „geszti bolond” című olvasmányát vettem alapul. Az audiovizuális szemléltető eszköz pedig Kovács András: A vörös grófnő című film.

A tankönyv külön szövegdobozban emeli ki Tisza István szavait:

„Ezt a háborút elveszítettük. 1918. október 16-án, a képviselőházban Wekerle Sándor miniszterelnök bejelentette lemondását, valamint azt, hogy a Monarchia békét kér a wilsoni elvek alapján. Ezt követően Károlyi, az ellenzék vezére – immár sokadszor – kijelentette, hogy a háborút elveszítettük. Másnap a kormányoldal talán legtekintélyesebb politikusa, Tisza István szólalt fel: "Én nem akarok semmiféle személyesítő játékot űzni a szavakkal. Én elismerem azt, amit gróf Károlyi Mihály [...] tegnap mondott, hogy ezt a háborút elveszítettük." Károlyi ezt régóta hangoztatta, de szavaira a többség rá sem hederített. Tisza kijelentése viszont az egyszerű emberek számára is világossá tette az összeomlást.”²² Ehhez a fülszöveghez illeszkedik a film azon jelenete, amikor Károlyi Mihály (Bács Ferenc) beszédére Tisza István (Tordy Géza) válaszol és szinte a tankönyvben leírtakat mondja.²³ A jelenet levetítése előtt a diákok olvassák el a szövegdoboz tartalmát, a

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

jelenet vetítése alatt pedig figyeljék meg, a képviselőház tagjainak reakcióját a beszédekre, valamint Tisza István arckifejezését Károlyi beszéde közben és fejtsek ki ezzel kapcsolatos gondolataikat.

Egy következő jelenetben²⁴ Károlyi Mihályné a Nemzeti Tanács kiáltványát fogja kezében, és telefonon beszél férjével, az őszirózsás forradalom kitörésének híreről értesül, ezt követően Andrássy Katinka kimondja, hogy ez egy vér nélküli forradalom. A jelenetben jól láthatók gomblyukukba és sapkájukba őszirózsát tűzdelt egyenruhás katonák. Ez a jelenet a békés forradalom képeit mutathatja meg a tanulóknak. Feldolgozásukkal több fogalmat is közösen fel lehet dolgozni a diákokkal.

A teljes film levetítése szükségtelen lenne az olvasmány feldolgozásához, de bizonyos jelenetek szemléltetik Tisza és Károlyi viszonyát, a korabeli képviselőházi hangulatot.²⁵

Melléklet

Film adatlapok

Rendező: Wolfgang Petersen	Trója	2004
163 perc	Homérosz Iliász című eposzának adaptációja. A trójai háború eseményeit jeleníti meg. Parisz, Trója hercege elszeregi férjétől szép Helénét és elrabolja. Menelaosz király és Agamemnón összehívva a görög seregeket és a sebezhetetlen Akhilleuszt, harcba indul a király becsületéért és szép Helénéért.	
amerikai-máltai-angol		
Link	-	
Forgatókönyvíró	David Benioff	
Főbb szereplők	Brad Pitt (Akhilleusz) Eric Bana (Hektór) Orlando Bloom (Parisz) Diane Kruger (Heléné)	

Rendező: Oliver Stone	Nagy Sándor	2004
168 perc	A film a hódító Nagy Sándor életét dolgozza fel.	
francia-amerikai-angol-német-holland		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Christopher Kyle, Laeta Kalogridis, Oliver Stone	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Főbb szereplők	Colin Farrell (Alexander) Angelina Jolie (Olypiasz) Val Kilmer (Philip) Sir Anthony Hopkins (Ptolemaiosz)
-----------------------	--

Rendező: William Wyler	Ben Hur	1959
214 perc	Lew Wallace hasonló című regényének adaptációja. A film időszámításunk kezdetekor játszódik és egy jeruzsálemi gazdag zsidó család fiáról szól, akit megvádolnak gyermekkori barátja megölésével, ezért rabszolgasorsra jut. Később megmenti egy parancsnok életét, aki rá hagyja vagyonát. Rómában, kocsiversenyeken vesz részt, és majdnem meghal egy ütközés következtében. Életútja során Jézus tanaiban kezd hinni.	
amerikai		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Gore Vidal, Karl Tumberg	
Főbb szereplők	Stephen Boyd (Messala) Jack Hawkins (Quintus Arrius) Haya Harareet (Esther) Charlton Heston (Judah Ben-Hur)	

Rendező: Ridley Scott	Gladiátor	2000
149 perc	A film egy római hadvezér meghurcolását mutatja be. Maximus, Marcus Aurelius császár bizalmasa és hadvezére. A féltékeny fiú, Commodus, megöli apját, és Maximust is megöleti, aki azonban a haláltól megmenekül, de rabszolgakereskedők eladják gladiátornak. A nép megkedveli, a császár elé kerül, és felfedi kiletét. A küzdelemben mindketten meghalnak, Róma népe új császárt kap.	
amerikai-angol		
Link:	-	
Forgatókönyvíró	David H. Franzoni, John Logan, William Nicholson	
Főbb szereplők	Russell Crowe (Maximus) Joaquin Phoenix (Commodus) Connie Nielsen (Lucilla)	

Rendező: Franco Zeffirelli	A názáreti Jézus	1977
371 perc	A több mint hat órás sorozat Jézus életéről szól. A bibliai történetek legszebb feldolgozása, amely bemutatja a názáreti Jézus történetét.	
olasz-angol		
Link:	http://www.youtube.com/watch?v=Y4rsJ-rLq_Y&list=PLF2S7WTT4TplyPPHuDI9-1rBbv9LKeS7&index=1 (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Franco Zeffirelli, Suso Cecchi d'Amico, Anthony Burgess	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Főbb szereplők	Robert Powell (Jézus) Anne Bancroft (Magdolna) Yorgo Voyagis (József) Olivia Hussey (Mária)
-----------------------	--

Rendező: Mel Gibson	A rettenthetetlen	1995
178 perc	A XIII. századi skót lázadások idejében játszódik a film cselekménye, egy William Wallace nevű skót felkelő főszereplésével. A skót király trónörökös nélkül halt meg, angol riválisa, I. Edward elfoglalta trónját. A lovag a skót népből hadsereget szervez, sikeres harcok után árulás áldozata lesz, és mivel nem élteti az angol királyt, hanem a skót nép szabadságát szeretné, ezért kivégzik.	
amerikai		
Link:	-	
Forgatókönyvíró	Randall Wallace	
Főbb szereplők	Mel Gibson (William Wallace) Sophie Marceau (Isabelle hercegnő) Catherine McCormack (Murrone) Patrick McGoohan (I. Edward király)	

Rendező: Luc Besson	Jeanne d'Arc - Az Orléans-i szűz	1999
158 perc	A film Szent Johanna történetét meséli el. Helyszín a XV. századi Franciaország. A fiatal nő hitével megfordítja a világot.	
francia		
Link:	-	
Forgatókönyvíró	Luc Besson, Andrew Birkin	
Főbb szereplők	Milla Jovovich (Jeanne d'Arc) John Malkovich (VII. Károly) Dustin Hoffman (Lelkiismeret)	

Rendező: Koltay Gábor	Honfoglalás	1996
107 perc	A Honfoglalás 1996-ban, a millecentenárium alkalmából bemutatott magyar történelmi film, mely a magyarok honfoglalását dolgozza fel.	
magyar		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=6m0XZkZNUrs (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Nemeskürty István	
Főbb szereplők	Franco Nero (Árpád vezér) Sinkovits Imre (Álmos fejedelem) Bitskey Tibor (Előd vezér)	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Rendező: Koltay Gábor	István, a király	1984
94 perc	A rockopera a Géza fejedelem halála utáni helyzetet, az István és legnagyobb ellenfele, Koppány vezér közötti hatalmi csatározást dolgozza fel Boldizsár Miklós Az Ezredforduló c. darabja alapján	
magyar		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=NZsAeCEiV3Y – nem végig (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Bródy János, Koltay Gábor, Szörényi Levente	
Főbb szereplők	Pelsőczy László (István király) Varga Miklós (István király énekhangja) Sára Bernadett (Gizella) Vikidál Gyula (Koppány)	

Rendező: Ridley Scott	1492 – A Paradicsom meghódítása	1992
154 perc	A film Kolumbusz Kristóf hajóútját és Amerika felfedezésének történetét meséli el, a felfedezés hatását az indián őslakosokra.	
angol-amerikai-francia-spanyol		
Link:	http://www.youtube.com/watch?v=vXp2zQyls5o (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Roselyne Bosch	
Főbb szereplők	Gérard Depardieu (Kolumbusz Kristóf) Sigourney Weaver (Izabella királynő) Armand Assante (Sanchez)	

Rendező: Eric Till	Luther	2003
119 perc	A film Martin Luther, a XVI. századi keresztény reformáció vezéralakjának életrajza. A történet a szerzetesi fogadalomtételnél kezdődik, bemutatja a Szentírás lefordítását kezdeményező törekvéseket is. A végén a császár elfogadja tanait.	
német		
Link:	http://www.youtube.com/watch?v=PDRFTbuKzpw (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Camille Thomasson, Bart Gavigan	
Főbb szereplők	Joseph Fiennes (Martin Luther) Alfred Molina (Johann Tetzel) Jonathan Firth (Girolamo Aleandro)	

Rendező: Roland Emmerich	A hazafi	2000
164 perc	Egy apa és fiú gyermekeinek az amerikai függetlenségi háborúban elfoglalt szerepét mutatja be. A dél-karolinai katona, Benjamin Martin gyermeknevelésből újra a csataterre kényszerül, és legidősebb fiával együtt milíciát szervez az	
amerikai		

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

	angol király hadseregei ellen.
Link	http://www.youtube.com/watch?v=WTU2OiNgEPs (2013. 04. 09.)
Forgatókönyvíró	Robert Rodat
Főbb szereplők	Mel Gibson (Benjamin Martin) Tchéky Karyo (Jean) Heath Ledger (Gabriel Martin) Joely Richardson (Charlotte)

Rendező: Várkonyi Zoltán	Egri csillagok	1968
148 perc	Gárdonyi Géza Egri csillagok című regénye alapján készült film. Bornemissza Gergely szerelmi történetét, Dobó István alakját és Eger vár ostromát is megismerhetjük.	
magyar		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=f24jyl_tllw (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Nemeskürty István	
Főbb szereplők	Sinkovits Imre (Dobó István) Kovács István (Bornemissza Gergely) Venczel Vera (Cecey Éva)	

Rendező: Andrzej Wajda	Danton	1983
136 perc	A Danton bukását ábrázoló politikai vitadráma 1794 tavaszán, a forradalmi terror erősödésének idején játszódik. Robespierre kérlelhetetlenül leszámol ellenfeleivel, letartóztatja, és börtönbe veti Dantont is. Danton a tárgyaláson gyűjtő hangú szónoklatot tart, melynek hatására kis híján lázadás tör ki. A pánikhangulatban Robespierre minden felelősséget magára vállal, és guillotine alá küldi nagy ellenfelét.	
francia-lengyel- NSZK		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Jacek Gasiorowski, Jean-Claude Carrière	
Főbb szereplők	Gérard Depardieu (Danton) Wojciech Pszoniak (Robespierre) Anne Alvaro (Eleonore)	

Rendező: Bereményi Géza	A Hídember	2002
140 perc	A film története 1820 és 1860 között játszódik a Habsburg Monarchiában, és Széchenyi István életét mutatja be születésétől a haláláig.	
magyar		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Bereményi Géza, Can Togay	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Főbb szereplők	Eperjes Károly (Széchenyi István gróf) Irina Latchina (Crescence) Darvas Iván (Metternich) Cserhalmi György (Wesselényi Miklós)
-----------------------	--

Rendező: Charles Chaplin	Modern idők	1936
87 perc	A modern idők a mindennapi élet elgépiesedésének szatirikus és érzelmes víziója. Már létezett a hangosfilm és ebben a filmben hallható először Chaplin hangja, a szakértők ezt a filmet tartják „az utolsó nagy némafilm-komédiának”. A film egy korszaktól való búcsúzást is jelent.	
amerikai		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=wGNYyG8F7WY (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Charles Chaplin	
Főbb szereplők	Charles Chaplin	

Rendező: Charles Chaplin	A diktátor	1940
120 perc	Hitler pályájának felívelése idején forgatott film, ahol Hitlert Chaplin parodizálja. Egyedülálló alkotás, abban a korszakban, amikor megdöbbentően sokan követték a német diktátort. A film főszereplője egy Hitlerre hasonlító első világháborús veterán, zsidó borbély.	
amerikai		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=IU1gFZ-IBcU (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Charles Chaplin	
Főbb szereplők	Charles Chaplin (Adenoid Hynkel) Jack Oakie (Napaloni) Paulette Goddard (Hannah) Henry Daniell (Garbitsch) Reginald Gardiner (Schultz)	

Rendező: Andrzej Wajda	Katyń	2007
117 perc	A film a II. világháború alatt történt katyń-i mészárlás történetét meséli el, amikor a szovjetek több mint tizenötezer elfogott lengyel tisztet és civilt öltek meg egy erdőben.	
lengyel		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=lvxceWbWEIk (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Przemyslaw Nowakowski, Wladyslaw Pasikowski, Andrzej Wajda	
Főbb szereplők	Artur Zmijewski (Andrzej) Maja Ostaszewska (Anna) Andrzej Chyra (Jerzy)	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Rendező: Michael Bay	Pearl Harbor – Égi háború	2001
183 perc	A film az amerikai hadsereg legmegrázóbb második világháborús csatájának eseményeit mutatja be egy szerelmi háromszög történetébe illesztve.	
amerikai		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=FqP7ujOIV_Q (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Randall Wallace	
Főbb szereplők	Ben Affleck (Rafe McCawley) Josh Hartnett (Danny Walker) Kate Beckinsale (Evelyn Johnson) Cuba Gooding Jr. (Doris Miller)	

Rendező: Joseph Vilsmaier	Sztálingrád	1993
133 perc	A film a sztálingrádi csata eseményeit dolgozza fel. Moszkvai veresége után Hitler döntő csapásra készül a Szovjetunió ellen. A Vörös Hadsereg azonban döntő győzelmet arat.	
német		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=_amXiM5w3ig (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Jürgen Büscher, Johannes Heide, Joseph Vilsmaier	
Főbb szereplők	Dominique Horwitz (Fritz Reiser) Thomas Kretschmann (Hans von Witzland hadnagy) Jochen Nickel (Manfred „Rollo” Rohleder) Sebastian Rudolph (GeGe Müller)	

Rendező: Andrzej Wajda	Csatorna	1957
92 perc	A film 1944-ben, a varsói felkelés leverése idején játszódik. Már csak egymástól elszigetelt, kisebb alakulatok tartják magukat. Az egyik közöttük Zadra parancsnok negyvenhárom fős egysége. A központból azt az utasítást kapják, hogy hajnalban ereszkedjenek le a szennyvízelvezető csatornába, és azon keresztül érkezhetnek el a belvárosba, a parancsnoki egységhez.	
lengyel		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Jerzy Stefan Stawinski	
Főbb szereplők	Teresa Izewska (Bojena) Tadeusz Janczar (Korab) Wienczyslaw Glinski (Zadra)	

Rendező: Ken Annakin	A leghosszabb nap	1962
180 perc	A film alkotói a lehető legpontosabban, leghitelesebben, dokumentarista módon	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

amerikai	szerették volna bemutatni az 1944. június 6-i normandiai partraszállást. Ellentétben számos, a partraszállásról szóló filmmel, ebben az alkotásban mind az angolok, mind az amerikaiak, mind a franciák, mind pedig a németek szemszögéből ismerhetjük meg a csata szinte minden pillanatát.
Link	-
Forgatókönyvíró	David Pursall, Jack Seddon, Romain Gary, James Jones
Főbb szereplők	Henry Fonda (Theodore Roosevelt Jr.) John Wayne (Benjamin Vandervoort) Sir Sean Connery (Flanagan) Richard Burton (David Campbell)

Rendező: Ken Annakin	A halál 50 órája	1965
167 perc	1944 decemberében az Ardennek vidékén állomásozó amerikai katonák már nem számítanak német támadásra, kivéve Kiley ezredet. Aggodalma valósnak bizonyul, a németek az utolsó nagy offenzívát tervezik.	
amerikai		
Link	-	
Forgatókönyvíró	John Melson, Milton Sperling	
Főbb szereplők	Henry Fonda (Kiley) Charles Bronson (Wolenski) Telly Savalas (Guffy) Robert Shaw (Hessler)	

Rendező: George Schaefer	A bunker	1981
150 perc	A film James P. O'Donnell azonos című könyve alapján készült. O'Donnell az amerikai 2. páncélososztály egykori tagja, majd 1945 után a Newsweek berlini tudósítója volt az első amerikai, aki Berlin eleste után, az oroszok által mindenki elől elzárt bunkerbe bejutott. 1979-ben kiadott könyvének témája is ez a helyszín, az ott „élők” mindennapjai. A szerző hadifoglyokkal folytatott beszélgetései alapozták meg a filmet.	
francia-amerikai		
Link	-	
Forgatókönyvíró	John Gay	
Főbb szereplők	Sir Anthony Hopkins (Adolf Hitler) Susan Blakely (Eva Braun) Richard Jordan (Albert Speer)	

Rendező: Steven Spielberg	Ryan közlegény megmentése	1998
162 perc	A film a 1944. június 6-i normandiai partraszállás idejében játszódik. Miller századosnak fel kell kutatnia egy amerikai katonát, James Ryan közlegényt, akit sürgősen le kell szerelni.	
amerikai		

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Link	-
Forgatókönyvíró	Robert Rodat
Főbb szereplők	Tom Hanks (John Miller parancsnok) Tom Sizemore (Mike Horvath őrmester) Edward Burns (Robert Reiben közlegény) Barry Pepper (Daniel Jackson közlegény)

Rendező: Steven Spielberg	Schindler listája	1993
195 perc	Oskar Schindler üzletember, a Deutsche Emailware Fabrik tulajdonosa, könyvelője tanácsára zsidókat foglalkoztat. Az Endlösung következtében a rabokat Auschwitzba és Treblinkába küldik. A gyár Brinnlitzbe való telepítésével az üzletember 1100 zsidót ment meg a biztos haláltól.	
amerikai		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Steven Zaillian	
Főbb szereplők	Liam Neeson (Oskar Schindler) Sir Ben Kingsley (Itzhak Stern) Ralph Fiennes (Amon Goeth) Caroline Goodall (Emilie Schindler)	

Rendező: Oliver Hirschbiegel	A bukás – Hitler utolsó napjai	2004
150 perc	A film cselekménye 1945 áprilisában játszódik Berlinben. Címéhez híven Hitler utolsó napjait mutatja be, saját és hívei öngyilkosságát, a bunkerben eltöltött időszakot és néhány túlélő megmenekülését.	
német		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Bernd Eichinger	
Főbb szereplők	Bruno Ganz (Adolf Hitler) Alexandra Maria Lara (Traudl Junge) Corinna Harfouch (Magda Goebbels) Ulrich Matthes (Joseph Goebbels) Juliane Köhler (Eva Braun)	

Rendező: Dror Zahavi	Légihid – Csak az ég volt szabad	2005
186 perc	A film a történelem legnagyobb légi mentőakciójának történetét dolgozza fel, melynek 15 hónapos működése során a szövetséges erők 2.326.406 tonna szállítmányt juttattak el a szovjetek által körülvett német fővárosba. A II. világháború végét követően Kelet és Nyugat között még alattomosabb háború tör ki. A berlini légihid terve: C-47-es és C-54-es gépekkel napi 5.000 tonna élelmiszert és egyéb szállítmányt kell légi úton eljuttatni a lezárt városba, mindezt 3 percenkénti felszállásokkal, szovjet katonai gépek zavaró manővereitől kísérvé.	
német		

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Link	-
Forgatókönyvíró	Martin Rauhaus
Főbb szereplők	Heino Ferch Bettina Zimmermann Ulrich Tukur

Rendező: Andrzej Wajda	Hamu és gyémánt	1959
98 perc	Egy lengyel fiú, Maciek 1945. május 8-án a párt megyei titkárát, Szczuka elvtársat és kíséretét akarja megölni. Az első gyilkossági kísérlet nem sikerül. Este megismerkedik Krystynával, a hirtelen szerelem minden eddigi célt megváltoztat, szakítani akar múltjával, majd Maciek utoljára vállalja a gyilkos szerepét.	
lengyel		
Link	-	
Forgatókönyvíró	Andrzej Wajda, Jerzy Andrzejewski	
Főbb szereplők	Zbigniew Cybulski (Maciek Chelmicki) Ewa Krzyzanowska (Krystyna) Waclaw Zastrzezynski (Szczuka)	

Rendező: Goda Krisztina	Szabadság, szerelem	2006
123 perc	Két párhuzamos esemény, a magyar vízilabda válogatott olimpiai küzdelme a szovjetekkel és az 1956-os forradalom kitörése zajlik szinte egy időben. A film nem csak az olimpiai eseményeket mutatja meg, de a forradalom egyes részleteit is. A történelmileg hű képsorokat, a Kossuth teret és a Magyar Rádió ostromát egy forradalmár lány és egy vízipólós fiú szerelmének történetén keresztül követhetjük.	
magyar		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=dcJchITrZj4 (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Gárdos Éva, Divinyi Réka, Bereményi Géza, Joe Eszterhas	
Főbb szereplők	Fenyő Iván (Szabó Karcsi) Dobó Kata (Falk Viki) Csányi Sándor (Vámos Tibi)	

Rendező: Bacsó Péter	A tanú	1969
103 perc	Magyar filmszatíra – Pelikán József gátör, aki feketevágás miatt kerül börtönbe, onnan különböző intézmények vezető székeibe, majd a tanúk padjára, ahol régi barátja ellen kell tanúskodnia, mivel Dániel Zoltán minisztert koholt vádak alapján letartóztatják. Bacsó Péter filmje évtizedek óta kultuszfilm, a filmből idézett mondatokra gyakran hivatkoznak a közéletben is.	
magyar		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=QbiwaRCp-Fk (2013. 04. 09.)	

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

Forgatókönyvíró	Bacsó Péter, Ujhelyi János	
Főbb szereplők	Kállai Ferenc (Pelikán József) Őze Lajos (Virág Árpád) Fábri Zoltán (Dániel Zoltán)	
Rendező: Florian Henckel von Donnersmarck	A mások élete	2006
137 perc	Kelet-Berlin, 1983 novemberében: az NDK és állambiztonsági szolgálata még elnyomja a másként gondolkodókat, megfigyelő-besúgó rendszere mindenkit behálóz. Ennek a rendszernek része Gerd Wiesler százados, akit egy sikeres színpadi szerzőre, Georg Dreymanra és színésznő élettársára, Christa-Maria Sielandra állítanak. A rendszerhez hű Wiesler, mások életét figyelve hamarosan ráébred saját élete kisszerűségére.	
német		
Link	http://www.youtube.com/watch?v=e5eI9fjArI8 (2013. 04. 09.) http://www.youtube.com/watch?v=hhLgQPdGz64 (2013. 04. 09.)	
Forgatókönyvíró	Florian Henckel von Donnersmarck	
Főbb szereplők	Ulrich Mühe (Gerd Wiesler százados), Sebastian Koch (Georg Dreyman), Martina Gedeck (Christa-Maria Sieland)	

IRODALOM

Könyvek

- ARADI Zoltán (1997): *Go West. Filmvilág, 40. évf. 2. sz.*
- BALOGH Gyöngyi – GYÜREY Vera – HONFFY Pál (2004): *A magyar játékfilm története a kezdetektől 1990-ig.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- BENCSIK Péter – HORVÁTH Levente Attila (2009): *Történelem 8. A huszadik század története. Állampolgári ismeretek.* Mozaik Kiadó. Szeged.
- CSEPELA Jánosné – HORVÁTH Péter – KATONA András – NAGYAJTAI Anna (2000): *A történelemtanítás gyakorlata.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- FALUS Iván – OLLÉ János (2008): *Az empirikus kutatások gyakorlata. Adatfeldolgozás és statisztikai elemzés.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (2010): *Történelemtanítás Magyarországon a XXI. század elején. Történelemtanítás, XLV. évf. (Új folyam I.) 1. sz.*
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/fischerne-dardai-agnes-tortenelemtanitas-magyarorszagon-a-xxi-szazad-elejen-helyzetkep-es-perspektiva/>
 (2013. 05. 29.)
- HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2010): *Történelem 5. Az őskor és az ókor története.* Mozaik Kiadó. Szeged.
- HORVÁTH Andrea – HORVÁTH Levente Attila (2012): *Történelem 6. A középkor és a kora újkor története.* Mozaik Kiadó. Szeged.
- HORVÁTH Levente Attila – KÖVÉR Lajos – PELYACH István (2011): *Történelem 7. Az újkor története.* Mozaik Kiadó. Szeged.

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

- KATONA András (2012): A megőrizve változtatás jegyében az új történelem kerettantervekről. Történelemtanítás, XLVII. (Új folyam III.) 2-4. szám, <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/01/katona-andras-a-megorizve-valtoztat-as-jegyeben-az-uj-tortenelem-kerettantervekr-03-02-09/> (hiv. a. 03-02-09) (2013. 05. 29.)
- A kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: Kerettanterv az általános iskola 5-8. osztálya számára: http://kerettanterv.ofi.hu/2_melleklet_5-8/index_alt_isk_felso.html (2013. 05. 29.)
- KOVÁCS András Bálint (1993): A játékfilm esete a dokumentumfilmmel. *Filmvilág*, 36. évf. 12. sz.
- KOVÁCS András Bálint (2009): Mozgóképelemzés, Palatinus, Budapest.
- LORÁND Gábor (1981): Televízió és történelem. *Filmvilág*, 24. évf. 5. sz.
- Magyar értelmező kéziszótár L – Zs (1992). Szerkesztette: JUHÁSZ József, SZŐKE István, O. NAGY Gábor, KOVALOVSKY Miklós. Kilencedik kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MILTÉNYI Miklós (1993): *Képesség- és személyiségfejlesztő módszerek a történelemtanítás megújításában*. In: *Új törekvések a történelemtanításban*. Szerk.: V. MOLNÁR László. Keraban Kiadó, Budapest.
- MOLNÁR András Péter (2009): *Audiovizuális andragógia*. Szakdolgozat, Debreceni Egyetem, Debrecen.
- PORCSALMY János (2000): *Iskolánkban használható történelem videofilmekről*. In: Történelempedagógiai füzetek 7. Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata – ELTE BTK Budapest.
- SCHUBERT Gusztáv (2002): Lobogónk, Széchenyi. *Filmvilág*, 45. évf. 6. sz.
- SZABOLCS Ottó – KATONA András (2006): Történelem tantárgy-pedagógiai olvasókönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- SZILÁGYI Gábor (1995): *A film fogalma. A sajtóság természetrajza*. Szerk.: FORGÁCS Iván. Magyar Filmintézet, Budapest.
- UNGVÁRY Rudolf: Dokumentumfilm tipológia. Filmontológia. www.magyar.film.hu (2013. 05. 29.)

Online források:

- <http://natgeotv.com/hu> (2013. 05. 29.)
- www.belga.hu (2013. 05. 29.)
- www.filmvilag.hu (2013. 05. 29.)
- www.imdb.com (2013. 05. 29.)
- www.index.hu (2013. 05. 29.)
- www.iskolakultura.hu (2013. 05. 29.)
- www.kerettanterv.ofi.hu (2013. 05. 29.)
- www.magyar.film.hu (2013. 05. 29.)
- www.mozaik.info.hu (2013. 05. 29.)
- www.port.hu (2013.05.29.)
- www.rubicon.hu (2013. 05. 29.)
- www.rtlklub.hu (2013. 05. 29.)
- www.tortenelemtanitas.hu (2013. 05. 29.)
- www.youtube.com (2013. 05. 29.)

ABSTRACT

Varga, Emese

Historical Feature Films in History Teaching

The author writes about the use of historically-themed feature films as an audiovisual illustrative tool. She shows that film is an excellent illustrative teaching aid. The author takes into account the similarities and differences between documentary films and feature films, historically-themed films that can be used in the course of instruction, and those films that are recommended as a interface in the new history, social and civic studies framework curriculum. She shows a textbook lesson and its context and connection to the scenes of a feature film, as well as presenting profiles of the films recommended in the history, social and civic studies framework curriculum.

JEGYZETEK

- ¹ A kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: Kerettanterv az általános iskola 5-8. osztálya számára: http://kerettanterv.ofi.hu/2_melleklet_5-8/index_alt_isk_felso.html
- ² BALOGH Gyöngyi – GYÜREY Vera – HONFFY Pál (2004): A magyar játékfilm története a kezdetektől 1990-ig. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 13-44.
- ³ <http://www.youtube.com/watch?v=dAsSPodytow> (2013. 03. 25.)
- ⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=NklmBp7Yhw4> (2013. 03. 25.)
- ⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=ad2CtVQVcNM> (2013. 03. 25.)
- ⁶ <http://www.belga.hu/> (2013. 03. 25.)
- ⁷ <http://www.tortenelemtanitas.hu/2010/03/honfoglalas-es-a-belga/> (2013. 03. 25.)
- ⁸ CSEPELA Jánosné – HORVÁTH Péter – KATONA András – NAGYAJTAI Anna (2000): *A történelemtanítás gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 190.
- ⁹ MOLNÁR András Péter (2009): *Audiovizuális andragógia*. Szakdolgozat, Debreceni Egyetem.
- ¹⁰ UNGVÁRY Rudolf: Dokumentumfilm tipológia. *Filmontológia*. www.magyar.film.hu
http://magyar.film.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=10285&catid=3&Itemid=6 (2013. 03. 25.)
- ¹¹ <http://natgeotv.com/hu/ngc> (2013. 03. 25.)
- ¹² <http://rtlklub.hu/musorok/21szazad> (2013. 03. 25.)
- ¹³ <http://videotar.mtv.hu/?k=M%C3%BAlt-kor> (2013. 03. 25.)
- ¹⁴ CSEPELA – HORVÁTH – KATONA – NAGYAJTAI (2000) 212-214.
- ¹⁵ KOVÁCS András Bálint (1993): A játékfilm esete a dokumentumfilmmel – A történet újraélesztése. *Filmvilág*, 36. évf. 12. sz. 13-15.
http://www.filmvilag.hu/xereses_aktcikk_c.php?&cikk_id=627&gyors_szo=%7C%7Cdokumentumfilm%7Cdokumentumfilm&start=0 (2013.03.25.)
- ¹⁶ Ld. Melléklet
- ¹⁷ Dr. György Péter, az ELTE Bölcsészettudományi kar Művészetelméleti és Médiakutatási Intézetének a vezetője mondta egyszer egy felvételi bizottságban, ahol hallgatóként jegyzőkönyvet vezettem, hogy a koncentrációs táborokat bemutató filmeket lehetetlen történelmileg hitelesen kivitelezni, hiszen nem lehetne olyan sovány statisztákat alkalmazni a forgatáson.
- ¹⁸ LORÁND Gábor (1981): Televízió és történelem. *Filmvilág*, 24. évf. 5. sz. 57-59.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=7471 (2013.04.09.)
- ¹⁹ CSEPELA – HORVÁTH – KATONA – NAGYAJTAI (2000) 216.
- ²⁰ http://kerettanterv.ofi.hu/2_melleklet_5-8/2.2.04_tort_tars_5-8.doc (2013. 03. 25.)
- ²¹ <http://www.mozaik.info.hu/Homepage/Mozaportal/MPkiadvany.php?f=TOR&a=TAN> (2013.04.10.)
- ²² BENCSIK Péter – HORVÁTH Levente Attila (2009): *Történelem 8. A huszadik század története*. Állampolgári ismeretek. Mozaik Kiadó, Szeged, 40-43.
- ²³ 1:19:39 – 1:21:39 http://www.youtube.com/watch?v=XGkqSy_GMnA (2013. 04. 10.)
- ²⁴ 1:28:00 – 1:30:50 http://www.youtube.com/watch?v=XGkqSy_GMnA (2013. 04. 10.)

Varga Emese: Történelmi játékfilmek a történelemtanításban

²⁵ 0:37:28 – 0:40:00 http://www.youtube.com/watch?v=XGkqSy_GMnA (2013. 03. 10.)